

ใบความรู้

เรื่อง ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

ห้องสมุด ถือเป็นหัวใจของการเรียนรู้ที่สำคัญในสังคมแห่งภูมิปัญญา และสังคม แห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนในสถานศึกษา จะต้องศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ตามหลักสูตร เปรียบเสมือนคลังความรู้ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้านให้เป็นผู้รักการเรียนรู้ และสนใจเรียนรู้ ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคน และสังคมให้สมบูรณ์แบบ

จุดประสงค์ในการเรียนรู้

1. อธิบายความหมายของห้องสมุดได้
2. บอกความสำคัญของห้องสมุดได้
3. บอกประโยชน์ของห้องสมุดได้
4. บอกองค์ประกอบของห้องสมุดได้ถูกต้อง
5. บอกวัตถุประสงค์ของห้องสมุดได้
6. จำแนกประเภทของห้องสมุดได้
7. อธิบายถึงลักษณะของห้องสมุดที่ดีได้
8. สามารถใช้บริการของห้องสมุดได้ตรงตามความต้องการ
9. บอกประวัติความเป็นมาของห้องสมุดในประเทศไทยได้
10. บอกประวัติความเป็นมาของห้องสมุดในต่างประเทศได้
11. ปฏิบัติตนได้ถูกต้องเมื่อเข้าใช้ห้องสมุด
12. ใช้แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในการค้นคว้าหาข้อมูลได้

1. ความหมายของห้องสมุด

คำว่า "ห้องสมุด" มีคำใช้อยู่หลายคำ ในประเทศไทยสมัยก่อนเรียกว่า "หอหนังสือ" ห้องสมุดตรงกับภาษาอังกฤษว่า Library มาจากศัพท์ภาษาละตินว่า Libraria แปลว่าที่เก็บหนังสือ

ห้องสมุด คือ สถานที่รวบรวมสรรพวิทยาการต่างๆ ซึ่งได้บันทึกไว้ในรูปของหนังสือ วารสาร ดั้งฉบับตัวเขียน สิ่งพิมพ์อื่น ๆ หรือโสตทัศนวัสดุ และมีการจัดอย่างมีระเบียบเพื่อบริการแก่ผู้ใช้ ในอันที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และความจริงจังตามความสนใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้จัดหา และจัดเตรียมให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุด

2. ความสำคัญของห้องสมุด

ความสำคัญของห้องสมุด การศึกษาไทยตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษามุ่งพัฒนาเยาวชนไทยให้ เก่ง ดี มีความสุขจากสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสังคมคุณภาพที่สร้างคนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ การสร้างนิสัยรักการอ่าน และการแสวงหาแหล่งเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร (Information Age) ผู้ที่สนใจจะศึกษาค้นคว้าให้เป็นผู้รอบรู้ในวิทยาการ เชี่ยวชาญในงานวิชาชีพ และทันสมัยต่อเหตุการณ์ต่างๆ นั้น จำเป็นต้องพึ่งพาห้องสมุดเป็นอย่างยิ่ง ห้องสมุดเป็นปัจจัยสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะบ่งชี้ถึงควมมีมาตรฐาน ด้านการศึกษาของสถาบันการศึกษาแห่งนั้น ๆ ความสำคัญของห้องสมุดในแต่ละสถาบันการศึกษานั้น อาจสรุปได้ดังนี้

2.1 ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษาที่ผู้ใช้สามารถศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่ต้องการได้ทุกสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอน ในสถานศึกษา เพื่อให้ครูอาจารย์ผู้สอน และนักเรียนนักศึกษาเข้าค้นคว้าหาความรู้ เป็นสื่อกลาง ในกระบวนการเรียนการสอน

2.2 ห้องสมุดเป็นแหล่งที่ทุกคนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าได้โดยอิสระตามความสนใจ ของแต่ละบุคคล เป็นแหล่งภูมิปัญญาของสังคม อาจเป็นการค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้รอบรู้เข้าใจยิ่งขึ้น ในเนื้อหาวิชา หรือเรื่องที่กำลังศึกษาอยู่ หรือเลือกอ่านสิ่งที่ตนสนใจ ซึ่งโรเจอร์ เบคอน นักปราชญ์ชาวอังกฤษกล่าวไว้ว่า “การอ่านทำให้เป็นคนเต็มคน” ก่อให้เกิดการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตอบสนองความต้องการในการแสวงหาความรู้เฉพาะบุคคล

2.3 ห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คนเรานั้นหากมีเวลาว่างก็ควรจะทำอะไรสักอย่างเพื่อให้คุ้มค่าเวลา การใช้เวลาว่างของแต่ละคนแตกต่างกัน เช่น บางคนชอบนั่งเล่นเฉยๆ ชมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว บางคนชอบดูหนัง บางคนชอบฟังเพลง บางคนชอบเดินซื้อของหรือบางคนอาจชอบคุย แต่การใช้เวลาว่างที่คุ้มค่าที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ การอ่าน หนังสือ หิบบนหนังสือดีๆ สักเล่มให้กับชีวิตอ่านแล้วทำให้ปัญญางอกงาม เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม และยังช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดพอใจที่จะอ่านหนังสือต่างๆ โดยไม่รู้จกจบสิ้นจากเล่มหนึ่งไปสู่อีกเล่มหนึ่ง

2.4 ห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้มีความรู้ทันสมัย ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ เพราะผู้ใช้ห้องสมุด เป็นประจำจะเป็นผู้รู้ข่าวความเคลื่อนไหวทั้งภายในและภายนอกประเทศ

2.5 ห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้มีนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้า และใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งบริการข้อมูล ข่าวสาร จัดให้มีบริการช่วยการค้นคว้า และเสนอแนะการอ่านผู้ซึ่งสามารถขยายขอบเขตการอ่าน การศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางออกไปได้มากขึ้นก่อให้เกิด การเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด กระตุ้นให้รักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า

2.6 ห้องสมุดเป็นสมบัติของส่วนรวม ซึ่งผู้ใช้บริการจะต้องรับรู้กฎระเบียบและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด รับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่พึงมีพึงปฏิบัติต่อส่วนรวม จึงเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยในตัวบุคคลเป็นอย่างดี

2.7 ห้องสมุดช่วยให้ผู้ใช้ห้องสมุดมีความเพลิดเพลิน ซึ่งนับว่าเป็นการพักผ่อนทางอารมณ์ของผู้ใช้ห้องสมุดวิธีหนึ่งด้วย

3. ประโยชน์ของห้องสมุด

ห้องสมุดเป็นแหล่งที่จัดหา รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อตัวบุคคลและสังคมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการเรียนการสอน
2. ด้านการค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่
3. ด้านศิลปวัฒนธรรม (สะสมความคิด วัฒนธรรม มรดกของชาติ)
4. ด้านการดำรงชีวิต
5. ด้านเศรษฐกิจ (ช่วยประหยัดในการค้นหาความรู้ สร้างอาชีพให้คน)
6. ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

4. องค์ประกอบของห้องสมุด

ห้องสมุดจะดำเนินการอยู่ได้ต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

4.1 สถานที่ สำหรับใช้จัดเก็บหนังสือและวัสดุทัศนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และใช้ดำเนินงานในการจัดให้บริการแก่ผู้ใช้ได้อย่างสะดวก ห้องสมุดอาจเป็นส่วนหนึ่งของอาคารหรือเป็นอาคารเอกเทศก็ได้ ขึ้นอยู่กับจำนวนของทรัพยากรสารสนเทศ วัสดุอุปกรณ์ และผู้ใช้บริการว่ามีมากน้อยเพียงใด

4.2 ทรัพยากรห้องสมุด ต้องมีจำนวนมากพอและใหม่ทันสมัยอยู่เสมอ คัดเลือกให้เหมาะสมกับผู้ใช้ มีการจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถเลือกใช้ค้นหาข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว มีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีและพร้อมที่จะใช้งานได้ตลอดเวลา

4.3 บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดต้องมีบรรณารักษ์วิชาชีพเป็นผู้ดำเนินการบริหารและจัดการให้การดำเนินงานห้องสมุดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เพียงพอที่จะช่วยในงานจัดหา จัดเตรียมหนังสือให้ยืม งานพิมพ์ งานจัดเก็บสิ่งพิมพ์ งานบริการ และงานอื่น ๆ ของห้องสมุด

4.4 งบประมาณ ห้องสมุดต้องได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงพอสำหรับการจัดซื้อหนังสือและสื่ออื่น ๆ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในการจัดบริการของห้องสมุดและต้องได้รับงบประมาณอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

5. วัตถุประสงค์ของห้องสมุด

โดยทั่วไปการจัดบริการห้องสมุดจะมีวัตถุประสงค์โดยรวม ดังนี้

5.1 เพื่อการศึกษา (Education) การศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น การเรียนทุกระดับชั้น ตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากทรัพยากรสารสนเทศต่างๆ ในห้องสมุดเพื่อให้เกิดความรู้อย่างกว้างขวาง ละเอียดยิ่งขึ้น ส่วนการศึกษานอกระบบหรือผู้ที่ไม่ได้ศึกษาถึงขั้นสูงสุดก็สามารถใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพได้ตลอดชีวิต เพราะห้องสมุดเปรียบเสมือนห้องเรียนขนาดใหญ่ที่ผู้ใช้สามารถเข้าไปค้นหาคำตอบที่ต้องการได้

5.2 เพื่อให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร (Information) ห้องสมุดได้จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศประเภท

หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร ในทุกสาขาวิชาเพื่อให้ผู้ใช้ติดตามข่าว ความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ปัจจุบัน และความก้าวหน้าทางวิชาการในแต่ละสาขาวิชาชีพ จึงเป็นการสนองความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และห้องสมุดยังได้จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ดีและใหม่ ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาไว้ให้บริการ ผู้ใช้จึงได้ทั้งความรู้และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งยังสามารถติดตามข่าวความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศและนอกประเทศทั่วโลก

5.3 เพื่อการค้นคว้าวิจัย (Research) ห้องสมุดเป็นสถานที่จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศประเภทสถิติ รายงานการวิจัย

และหนังสืออ้างอิง เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกต่อการค้นคว้าวิจัย ของนักวิจัยในสาขาต่างๆ ซึ่งได้จัดหา รวบรวมสารนิเทศที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โครงการงาน ผลการค้นคว้าวิจัยที่เกิดขึ้นใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ทั้งหลายที่มีผู้จัดทำไว้แล้ว ไว้สำหรับให้ผู้ที่สนใจ นักการศึกษา นักวิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และส่งเสริมให้เกิดงานค้นคว้าวิจัยขึ้นใหม่ ๆ เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการในสาขาต่างๆ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความงอกงามทางด้านวิชาการต่อไป ในอนาคต

5.4 เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ (Inspiration) ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดนอกจาก จะให้ความรู้ทางวิชาการ

แล้ว ยังได้รวบรวมสะสมความรู้สึกลึกซึ้งที่สร้างสรรค์ความดีงาม ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศประเภท ปรัชญา จิตวิทยา ศิลปะ ศาสนา วรรณคดี บทประพันธ์ต่างๆ ชีวิตประวัติ สารคดีท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วจะทำให้เกิดความสุขทางใจ เกิดความรู้สึก ชื่นชมและประทับใจในความคิดที่ดีงาม เกิดความซาบซึ้งประทับใจในเรื่องราวที่อ่าน มองเห็นคุณค่าของความดีงาม ได้คติชีวิตจนสามารถยกระดับจิตใจและเกิดการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีมีความสำเร็จในชีวิตอันเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม

5.5 เพื่อนันทนาการหรือพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดนั้นนอกจากจะมีเนื้อหา

ทางด้านวิชาการแล้วยังมีหนังสือประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น นิตยสาร เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และห้องสมุดยังได้จัดหาสื่อที่เรียกว่า Edutainment (สื่อที่ให้ความรู้ ความคิด การศึกษาด้านวิชาการ และความบันเทิงไปพร้อมๆ กัน) เพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดได้รับความสุข ความเพลิดเพลินจากการอ่าน การดูและการฟัง เช่น วิทยุทัศน์ ฟังเพลง ดูหนังสารคดี ดูการ์ตูน ดูภาพล้อ เป็นต้น